



Fot. Pracownia Fotograficzna MNK

1. Muzeum Narodowe w Krakowie, Gmach Główny

al. 3 Maja 1

Muzeum Narodowe w Krakowie posiada największą w Polsce kolekcję dzieł Wyspiańskiego. Część z nich zakupiono od samego artysty, np. potężne projekty witraży do katedry wawelskiej – *Kazimierz Wielki*, *Św. Stanisław*, *Henryk Pobożny*, niektóre pochodzą z darów – m.in. liczne portrety oraz widoki na kopiec Kościuszki подарowane przez Feliksa Jasińskiego. Wiele obiektów zostało zakupionych od rodziny artysty lub kolekcjonerów, dzięki czemu w zbiorach Muzeum znalazły się również rekwizyty teatralne, projekty polichromii i witraży do kościoła Franciszkańów, meble z mieszkania Żeleńskich czy osobiste pamiątki po Wyspiańskim.

W Gmachu Głównym Muzeum Narodowego w Krakowie na stałe można oglądać m.in. projekty witraży wawelskich. Od 28 listopada 2017 roku staną się one częścią monograficznej wystawy „Wyspiański”.

Szczegóły: www.mnk.pl

2. Pracownia i Muzeum Witrażu

al. Krasińskiego 23

Muzeum mieści się w dawnej siedzibie pracowni witrażowej Stanisława Gabriela Żeleńskiego (powstałej w 1902 roku). Realizowała ona witraże Wyspiańskiego do Domu Towarzystwa Lekarskiego i do kościoła Franciszkańów. Firma Żeleńskiego, pioniera artystycznego witrażownictwa w Małopolsce, jako jedna z niewielu była w stanie sprostać wysokim wymaganiom Wyspiańskiego. Współpracowała także z innymi wybitnymi projektantami witraży, m.in. z Józefem Mehofferem. Do dzisiaj wykonuje się tutaj witraże.

Muzeum można zwiedzać wyłącznie z przewodnikiem, od wtorku do soboty.

Szczegóły: www.muzeumwitrazu.pl



Fot. Pracownia Fotograficzna MNK

6. Akademia Sztuk Pięknych

pl. Matejki 13

Po raz pierwszy Stanisław Wyspiański zetknął się z uczelnią jeszcze przed maturą, gdy zaczął do niej uczęszczać jako słuchacz nadzwyczajny. Oficjalnym studentem został w 1887 roku. Razem z przyjacielem Józefem Mehofferem kształcił się pod okiem Jana Matejki, który zaszczylił w nich świadomość, że podstawowym obowiązkiem artysty jest służba narodowi i ojczyźnie.

Jeszcze podczas studiów Wyspiański wziął udział w pracach inwentaryzacyjnych małopolskich zabytków i pracował przy polichromiach w kościele Mariackim. Dzięki uzyskanemu stypendium kilka lat przebywał w Paryżu.

W 1902 roku kolejny dyrektor uczelni, Julian Fałat, zatrudnił artystę w katedrze malarstwa religijnego i dekoracyjnego. Wyspiański dołączył do nowego pokolenia wybitnych profesorów – Leona Wyczółkowskiego, Teodora Axentowicza, Jana Stanisławskiego i Jacka Malczewskiego



© User:Kaczkulogodowicz/Wikimedia Commons, CC-BY-SA/3.0

9. Ulica Radziwiłłowska (2)

Dom Rzemiosł

ul. Radziwiłłowska 3

Budynek, zaprojektowany przez Jana Rzymkowskiego pod koniec XIX wieku, aż do 2010 roku pełnił funkcję magazynu Teatru im. Juliusza Słowackiego. Po starannej rewitalizacji stał się wielofunkcyjną przestrzenią przeznaczoną na multimedialną, interaktywną ekspozycję oraz działania edukacyjne. Ponadto znalazły tu swoje miejsce sala prób, pracownia krawieckie, magazyn oraz wypożyczalnia kostiumów i rekwizytów teatralnych.

Informacje o zwiedzaniu: www.domrzemiosl.pl

10. Kościół Mariacki

pl. Mariacki 5

U schyłku XIX wieku przeprowadzono restaurację kościoła Mariackiego pod kierunkiem Tadeusza Stryjeńskiego. Polichromię ścian zaprojektował Jan Matejko, a wykonywali ją m.in. jego studenci Stanisław Wyspiański i Józef Mehoffer. Pokryli oni sklepienie kościoła wyobrażeniem gwiazdzonego nieba, zaś ściany – motywami ornamentalnymi, godłami cechów krakowskich oraz postaciami aniołów grających na instrumentach i trzymających banderole z wersami litanii loretańskiej.

Wyspiański i Mehoffer dostali za zadanie samodzielnie przygotowanie witraża nad chórem kościoła, z 36 scenami z życia Marii. Ponadto Wyspiański zaprojektował 20 kwatery witraży, z herbami i monogramami osób zasłużonych dla kościoła. Młodzieńcza praca w kościele Mariackim wpłynęła na zamilowanie Wyspiańskiego do giętkiej linii, śmiałego rysunku i płaskich stylizacji, które będą widoczne w jego późniejszych dziełach.

3. Dom Józefa Mehoffera

ul. Krupnicza 26

Miejsce narodzin Wyspiańskiego, który przyszedł tu na świat 15 stycznia 1869 roku.

Parterowy wówczas dom, z niewielkim pięterkiem pośrodku, należał do rodziny matki artysty, Marii z Rogowskich, która poślubiła Franciszka Wyspiańskiego, młodego rzeźbiarza wynajmującego tam pracownię.

W 1873 roku posesję sprzedał Joannie Szujskiej, żonie Józefa Szujskiego, historyka i profesora UJ, a Wyspiański przeniósł się na ulicę Kanoniczą. Szujscy zlecieli przebudowę domu, w wyniku której uzyskał on obecny kształt. Posiadłość została jednak zaniedbana przez kolejnych właścicieli.

W 1932 roku nabył ją dla siebie i swojej rodziny Józef Mehoffer, przyjaciel Wyspiańskiego z czasów szkolnych, wtedy uznany już artysta oraz rektor Akademii Sztuk Pięknych. W odnowionych wnętrzach państwo Mehofferowie prowadzili salon artystyczny. W 1986 roku, po wieloletnich staraniach rodziny, dom przekazano Muzeum Narodowemu w Krakowie.

Obecnie Dom Józefa Mehoffera, otoczony zrekonstruowanym ogrodem, mieści muzeum biograficzne artysty, stanowiące oddział Muzeum Narodowego w Krakowie.

4. Mieszkanie Żeleńskich

ul. Karmelicka 6

Stanisław Wyspiański zaprojektował wystrój mieszkania Tadeusza Boya-Żeleńskiego, lekarza, przyszłego literata, krytyka i tłumacza, który wynajmął je wraz z żoną Zofią.

Artysta rozpoczął prace pod nieobecność Żeleńskich, będących w podróży poślubnej w Paryżu. Projekty Wyspiańskiego mocno odbiegały od ówczesnych sposobów urządzania mieszkań: wnętrze było surowe, kolory ścian intensywne, a jasne, proste meble nawiązywały do wzornictwa ludowego. Wystrój tworzył kompozycyjną całość, począwszy od kolorów ścian, obić i tkanin z roślinnymi motywami, po układ mebli, których jednak nie dało się przestać i które, chociaż oryginalne i piękne, nie uwzględniały potrzeb użytkowników – były bezlitośnie niewygodne, jak wspominał Tadeusz Boy-Żeleński.

Obecnie część zaprojektowanych przez artystę mebli Żeleńskich znajduje się w zbiorach Muzeum Narodowego w Krakowie.



Fot. Autor: Pomeroy/1027, m.322 (Ibomina publiczna)

7. Teatr im. Juliusza Słowackiego

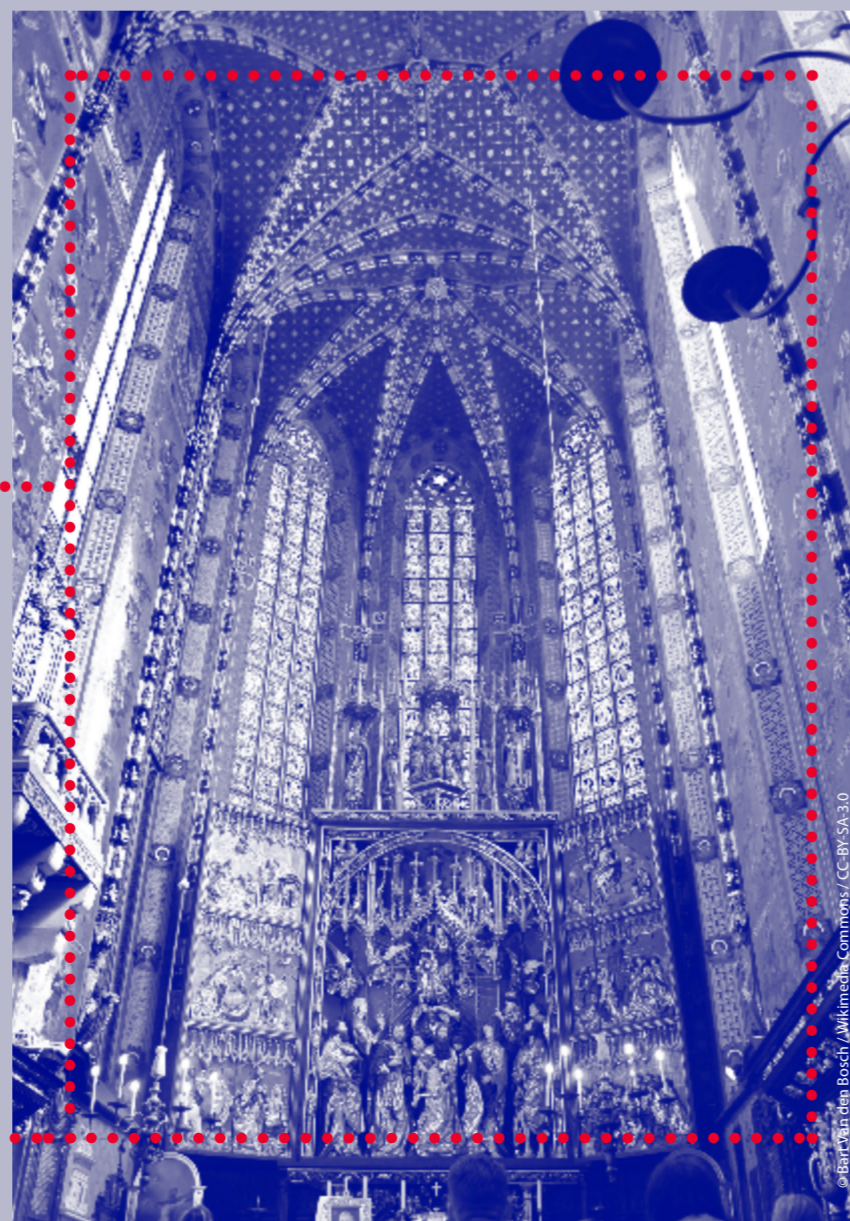
Pl. Świętego Ducha 1

Teatr Miejski, obecnie imienia Juliusza Słowackiego, otwarty w 1893 roku, był miejscem spełnienia teatralnej twórczości Wyspiańskiego. Wystawiono tutaj dużą część dzieł artysty, a jego dokonania w dziedzinie adaptacji teatralnych zyskały miano reformy polskiej scenografii. Pierwsza praca artystyczna Wyspiańskiego związana z Teatrem Miejskim to projekt kurturty, stworzony na konkurs w 1892 roku. Konkursu artysta nie wygrał – kurturty zaprojektował Henryk Siemiradzki.

16 marca 1901 roku na scenie Teatru Miejskiego odbyła się premiera *Wesela*, która wzbudziła w Krakowie wiele kontrowersji. W tym samym roku Wyspiański opracował bezprecedensową inscenizację *Dziadów* Mickiewicza, łącząc wszystkie ich części w jedną całość i na wiele lat wpływając na sceniczne interpretacje tego dramatu. Dwa lata później zrealizował swoją sztukę *Bolesław Śmiały*, do której zaprojektował również dekoracje, kostiumy i rekwizyty.

W 1905 roku, już jako doświadczony twórca i adaptator teatralny, Wyspiański starał się o posadę dyrektora teatru, chcąc uczynić z niego pierwszą scenę narodową. Przegrana z Ludwikiem Solskim napeliła go długą przeżywaną gorczyczą.

W 1909 roku teatr otrzymał imię Juliusza Słowackiego.



© User:Ellego/Bosny/Wikimedia Commons, CC-BY-SA/3.0

8. Dom pod Krzyżem

ul. Szpitalna 21

Dom mieści Muzeum Teatralne im. Stanisława Wyspiańskiego, oddział Muzeum Historycznego Miasta Krakowa. Obecnie w remoncie.

Muzeum gromadzi zbiory związane z dziejami teatru w Krakowie. Najważniejszą ich część stanowią pamiątki po Stanisławie Wyspiańskim, który obok pisania sztuk teatralnych zajmował się również całościową ich inscenizacją. W zbiorach Muzeum Historycznego Miasta Krakowa znajduje się jedna z największych w Polsce kolekcji przedmiotów związanych z Wyspiańskim. Są to rekwizyty, kostiumy, projekty scenografii, notatki i szkice przygotowawcze – w tym zespół rekwizytów i kostiumów do dramatu Wyspiańskiego *Bolesław Śmiały*, inspirowanych polską sztuką ludową. Można wśród nich również znaleźć projekt stroju Lajkonika jego autorstwa.

Obecnie trwają prace nad przygotowaniem nowej ekspozycji stałej Muzeum Teatralnego.



Fot. MNK

Stanisław Wyspiański

Urodził się 15 stycznia 1869 roku w Krakowie, zmarł również tutaj 28 listopada 1907 roku.

Był niezwykle wszechstronnym malarzem, projektantem i twórcą teatralnym. Jego dzieła odznaczały się nowatorskim i niepowtarzalnym językiem wypowiedzi artystycznej. Tworzył portrety i pejzaże, a także projektował – polichromie kościelne i witraże, meble i wyposażenie wnętrz, szatę graficzną ksiązek, czasopism artystycznych i afisz, również scenografię i kostiumy do pisanych przez siebie dramatów.

To jeden z najważniejszych artystów swoich czasów.

Wystawa „Wyspiański”

Czas trwania: 28 listopada 2017 – 30 lipca 2018

Monograficzna wystawa prezentująca całą kolekcję dzieł i pamiątek po Stanisławie Wyspiańskim należącą do Muzeum Narodowego w Krakowie. Dzięki pokazaniu szkiców i projektów zwiedzający będą mieli możliwość przyjrzenia się z bliska warsztatowi artysty.

W ramach programu wydarzeń towarzyszących wystawie odbędą się spotkania dla dzieci, młodzieży, dorosłych, seniorów i osób z niepełnosprawnościami. Wybrane wydarzenia prowadzone będą w języku angielskim.

Szczegóły: www.mnk.pl



Fot. Autor: Pomeroy/1027, m.322 (Ibomina publiczna)



szlak
stanisława
wyspiańskiego

Fot. Pracownia Fotograficzna MNK

11. Pracownia Wyspiańskiego

pl. Mariacki 9

W lipcu 1898 roku Wyspiański wyprowadził się od ciotki przy ulicy Poselskiej i pierwszy raz wynajął samodzielnie pracownię. To tu powstało wiele znanych dzieł artysty.

Pracownia była ciasna, zimna i ubogo urządzona, ale wydawało się to Wyspiańskiemu nie przeszkadzać. W liście do Lucjana Rydla pisał: „Widok cudowny na cały carefur około kościoła, na Świętą Barbarę, wikarówkę, przecudowny. [...] XV-sty wiek z okna”.

W tym czasie był gościem na weselu Rydla i rozpoczął pisanie *Wesela*. Zaczął projektować witraże do katedry wawelskiej, pracował w redakcji tygodnika „Życie”, stał się bywalcem kawiarni Paon, wykonywał liczne portrety i angażował się w działalność teatralną (m.in. wydał *Protesilasa i Laodamię* oraz *Lelewela*).

Kolejną jego pracownią mieściła się w mieszkaniu przy ulicy Krowoderskiej, dokąd przeprowadził się wraz z rodziną na początku 1901 roku.

Kamienica przy placu Mariackim została zburzona i rok po śmierci Wyspiańskiego stanął na jej miejscu nowy budynek.



Fot. Paweł Ustowski / RBF

12. Pawilon Wyspiańskiego

pl. Wszystkich Świętych 2

To jeden z najnowocześniejszych budynków w sercu Krakowa, zaprojektowany przez pracownię Ingarden & Ewy i wybudowany w latach 2006–2007.

Najważniejszym jego elementem są zrealizowane współcześnie witraże, powstałe na bazie malarskich projektów Wyspiańskiego do katedry na Wawelu (*Św. Stanisław, Henryk Pobożny, Kazimierz Wielki*). Układ i dekoracja Pawilonu nawiązują do twórczości artysty: scenografii *Legendy II* (gdzie witraże zajmowały centralne miejsce) czy dekoracji Domu Towarzystwa Lekarskiego (odciski liści kasztanowca na klinierych kształtkach).

Wewnątrz znajduje się kopia witraża *Bóg Ojciec – Stań się* dla niewidomych.



Fot. Chlebna / Wikimedia Commons / CC-BY-SA-3.0

15. Dom Długosza

ul. Kanonicka 25

To tutaj w 1873 roku z domu przy ulicy Krupniczej przeniósł się Franciszek Wyspiański wraz z rodziną. W dawnej stajni i wozowni w podwórku urządził swoją pracownię rzeźbiarską. Stanisław Wyspiański spędził w tym domu nieopodal Wawelu wczesne dzieciństwo. Po śmierci jego matki ojciec popadł w alkoholizm, dlatego też w 1880 roku mały Stanisław wyprowadził się do wujostwa – Joanny i Kazimierza Stankiewiczów.

Ta narożna kamienica u zbiegu ulic Kanonickiej i Podzamcze została wybudowana w XIV wieku. Pierwotnie mieściła łaźnie królewskie. Następnie, podobnie jak sąsiednie parcele, przeznaczono ją na mieszkania dla kanoników kapituły katedry na Wawelu. Budynek zawdzięcza nazwę Janowi Długosowi, kronikarzowi dziejów Polski, który mieszkał w nim w połowie XV wieku.

Dziś mieści się tu rektorat Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie.



© Zygmunt Per / Wikimedia Commons / CC-BY-SA-3.0

14. Planty

Pomyślane jako teren ogrodowy, Planty były i są miejscem spacerów oraz odpoczynku mieszkańców Krakowa. Inspirowały również Stanisława Wyspiańskiego, który przedstawiał je na swoich obrazach kilkakrotnie. Wykorzystywał przy tym rozmaite ujęcia i techniki, malując o różnych porach dnia.

Jednym z najbardziej znanych jego obrazów są *Planty o świcie* z 1894 roku. Wyspiański, malując cienkimi warstwami farby, wydobywa delikatny chłód zimowego poranka. Podkreśla graficzną ekspresję konarów drzew rosnących wzdłuż pustej o tej porze alejki, prowadzącej w kierunku majestatycznego Wawelu.

Planty stały się częstym przedmiotem obserwacji również innych krakowskich malarzy, po tym, jak Jan Stanisławski otrzymał w 1897 roku katedrę pejzażu w Szkole Sztuk Pięknych i zaczął zachęcać studentów, aby oprócz ulic i placów przedstawiali na swoich obrazach właśnie ten okalający Stare Miasto park.



Fot. Pracownia Fotograficzna MNK

17. Krypta Zasłużonych na Skalce

ul. Skalczna 15

Bazylika i klasztor Paulinów na Skalce zawsze były Wyspiańskiemu bliskie. Stały się również tematem jego dramatów i tutaj też został pochowany.

Bazylika pw. św. Michała Archanioła i św. Stanisława Biskupa i Męczennika jest barokową świątynią zbudowaną w latach 1734–1751. Pod nią znajduje się Krypta Zasłużonych, założona w 1880 roku – wtedy to odbył się w niej uroczysty, powtórnym pochówkiem Jana Długosza, w 400. rocznicę jego śmierci. Wśród pochowanych na Skalce są także Henryk Siemiradzki i Jacek Malczewski.

Stanisław Wyspiański zmarł 28 listopada 1907 roku, zaś 2 grudnia odbył się jego pogrzeb, który przerodził się w spontaniczną manifestację patriotyczną. Mieszkańcy Krakowa oraz delegacje Polaków ze wszystkich trzech zaborów wyruszyły w uroczystym kondukcje z kościoła Mariackiego, minęły Wawel i skierowały się na Skalce. Konduktowi towarzyszył dźwięk dzwonu Zygmunt.

18. Szafirowa pracownia

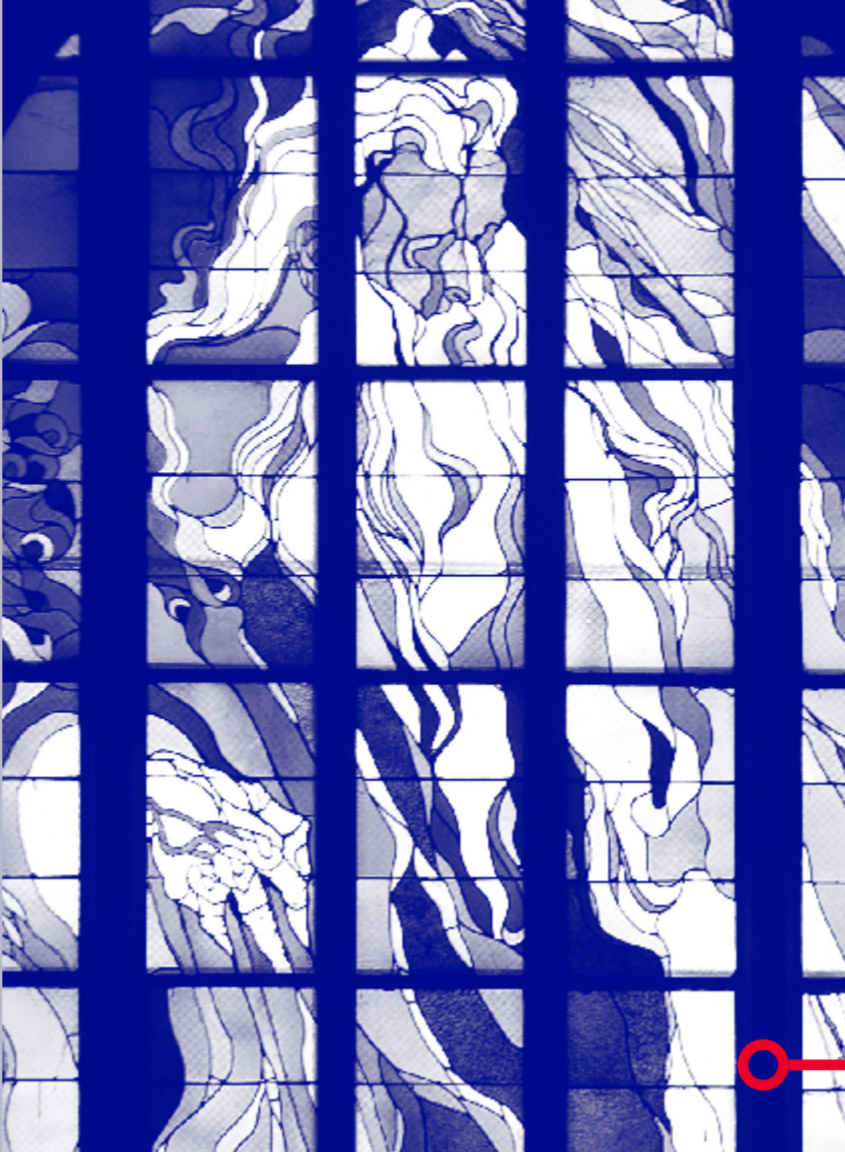
ul. Krowoderska 79

Stanisław Wyspiański wynajął to mieszkanie w styczniu 1901 roku. Zamieszkał w nim z żoną Teodorą Teofilą oraz dziećmi: Teodorem, Heleną, Mieczysławem i Stanisławem.

Mieszkanie znajdowało się na drugim piętrze i składało z siedmiu pokoi. Artysta miał z okna rozległy widok na drogę, nasyp kolejowy, drzewa, słupy telegraficzne i kopiec Kościuszki. W narożnym pokoju z balkonem i trzema oknami Wyspiański urządził swoją pracownię. Ściany łącznie z sufitem pomalowane były na kolor ciemnoniebieski, stąd nazwa „szafirowa pracownia”. Tu ukończył *Wesele*, napisał dramaty *Noc listopadowa* i *Wyzwolenie*. Tu powstawały kolejne wizerunki *Macierzyństwa* i portrety dzieci.

Choroba Wyspiańskiego (syfilsis) zaczęła jednak coraz bardziej postępować, w pewnym momencie nie mógł już wychodzić z domu. Zaczął wtedy tworzyć widoki z okna pracowni. Wzorem impresjonistów malował ten sam widok o różnych porach dnia, w zmiennych warunkach atmosferycznych, z różnym natężeniem światła. Tak powstał cykl widoków z okna pracowni na kopiec Kościuszki. Artysta opuścił mieszkanie latem 1906 roku.

Obecnie działa w tym miejscu Fundacja Dom Stanisława Wyspiańskiego, organizująca zajęcia dla dzieci i młodzieży.



Fot. Artur Brożonowicz

16. Wawel

Wawel od dzieciństwa fascynował Wyspiańskiego i zajmował szczególne miejsce w jego twórczości.

Razem z architektem Władysławem Ekielskim stworzył projekt całościowej przebudowy wzgórza wawelskiego, nazwany Akropolis. Zamierzali go uczynić wistnisk po odzyskaniu przez Polaków Wawelu od austriackiego wojska na początku XX wieku. Wzgórze ponownie miało się stać duchowym oraz politycznym centrum kraju i mieścić najważniejsze dłań budowlę: Parlament, Polską Akademię Nauk, Muzeum Narodowe, ale także grecki teatr i stadion sportowy. Projekt nigdy nie został zrealizowany.

Wyspiański zamierzał zapelnic okna katedry wawelskiej witrażami przedstawiającymi postaci pochodzące z polskiej historii i legend: św. Stanisława, Henryka Pobożnego, Kazimierza Wielkiego, Wandę... Artysta przygotowywał je w tajemnicy (w nocy mierząc wymiary okien katedry). Również te pomysły nie doczekały się realizacji, ale projekty malarskie części planowanych witraży zostały zakupione przez Muzeum Narodowe w Krakowie.

Wyspiański przeniósł swoje wawelskie projekty w obszar poetyckiej sztuki. W dramacie zatytułowanym *Akropolis* przestrzeń katedry wawelskiej stała się miejscem spotkania ożywionych figur z nagrobków oraz postaci z tradycji antycznej, starotestamentowej i chrześcijańskiej.

13. Kościół Franciszkanów

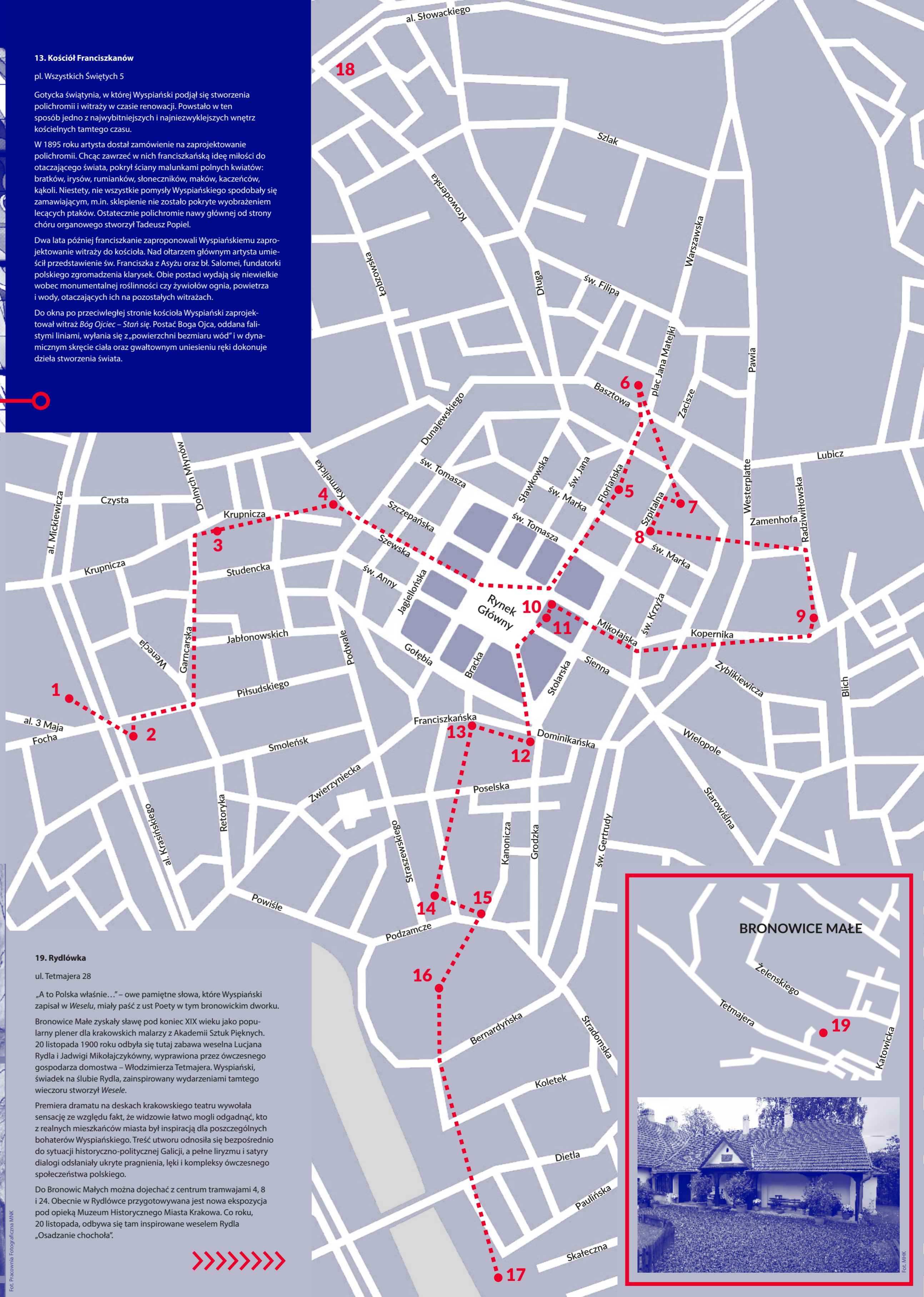
pl. Wszystkich Świętych 5

Gotycka świątynia, w której Wyspiański podjął się stworzenia polichromii i witraży w czasie renowacji. Powstało w ten sposób jedno z najwybitniejszych i najniezwyklejszych wewnątrz kościelnych tamtego czasu.

W 1895 roku artysta dostał zamówienie na zaprojektowanie polichromii. Chcąc zawrzeć w nich franciszkańską ideę miłości do otaczającego świata, pokrył ściany malunkami polnych kwiatów: bratków, irysów, rumianków, słoneczników, maków, kaczeńców, kąkoli. Niestety, nie wszystkie pomysły Wyspiańskiego spodobaly się zamawiającym, m.in. sklepienie nie zostało pokryte wyobrażeniem lecących ptaków. Ostatecznie polichromie nawy głównej od strony chóru organowego stworzył Tadeusz Popiel.

Dwa lata później franciszkanie zaproponowali Wyspiańskiemu zaprojektowanie witraży do kościoła. Nad ołtarzem głównym artysta umieścił przedstawienie św. Franciszka z Asyżu oraz bł. Salomei, fundatorki polskiego zgromadzenia klarysek. Obie postaci wydają się niewielkie wobec monumentalnej roślinności czy żywiłów ognia, powietrza i wody, otaczających ich na pozostałych witrażach.

Do okna po przeciwległej stronie kościoła Wyspiański zaprojektował witraż *Bóg Ojciec – Stań się*. Postać Boga Ojca, oddana falistymi liniami, wyłania się z „powierzchni bezmiaru wód” i w dynamicznym skrócie ciała oraz gwałtownym uniesieniu ręki dokonuje dzieła stworzenia świata.



Fot. Pracownia Fotograficzna MNK



Fot. MNK

